Vlastný materiál

Základným medzinárodnoprávnym nástrojom pre hľadanie globálnych riešení problematiky zmeny klímy je Rámcový dohovor Organizácie spojených národov o zmene klímy, Kjótsky protokol k Dohovoru a Parížska dohoda.

Konferencia zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy (COP), konferencia zmluvných strán Kjótskeho protokolu (CMP) a konferencia strán slúžiaca ako stretnutie strán Parížskej dohody (CMA) sú najvyššími rozhodovacími orgánmi Dohovoru, Protokolu a Parížskej dohody. Jednou z najdôležitejších úloh, ktoré plnia, je posudzovanie a konečné prijímanie rozhodnutí na plnenie cieľov a záväzkov krajín podľa Dohovoru, Protokolu a Parížskej dohody.

V dňoch 30. novembra 2023 až 13. decembra 2023 v Dubaji v Spojených arabských emirátoch prebiehali súbežne 28. konferencia zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy (COP28), 18. zasadnutie zmluvných strán Kjótskeho protokolu (CMP18), 59. zasadnutie podporného orgánu Dohovoru pre vedecké a technologické poradenstvo (SBSTA59), 59. zasadnutie podporného orgánu Dohovoru pre implementáciu (SBI59) a 5. zasadnutie Konferencie strán slúžiacej ako stretnutie strán Parížskej dohody (CMA5). V ďalšom texte sa pod označením COP28 rozumie spoločná konferencia COP28, CMP18, SBSTA59, SBI59 a CMA5, pokiaľ nebude vyslovene uvedené inak.

Pod označením strany sa rozumejú krajiny, ktoré pristúpili aspoň k jednému z týchto medzinárodnoprávnych nástrojov. Dohovor má 197 strán, Protokol 192 strán a Parížska dohoda 193 strán.

Hlavné závery COP28

Začiatok COP28 možno označiť za výnimočný z hľadiska obsahu aj procesu. Už počas otváracieho plenárneho zasadnutia prijali strany rozhodnutie o sfunkčnení nového fondu pre straty a škody spôsobené dôsledkami zmeny klímy, ktorý bol založený na COP27 v egyptskom Sharm el-Sheikhu. Niekoľko strán zároveň oznámilo finančné prísľuby pre počiatočné naplnenie tohto fondu. Tomuto úspechu predchádzala dohoda dosiahnutá v rámci tzv. Prechodného výboru, ktorý vznikol na COP27 s úlohou a mandátom predložiť na COP28 odporúčania svojich členov o detailoch fungovania nového fondu.

Strany tiež rýchlo prijali agendu COP28. Spojeným arabským emirátom (SAE), predsedníckej krajine, sa tak podarilo predísť situácii, ktorá poznačila priebeh zasadnutia podporných orgánov v júni 2023, kedy do poslednej chvíle pretrvávali spory o návrhoch na nové body agendy, čo mohlo z procesného hľadiska viesť k celkovému zmareniu dosiahnutých výsledkov zasadnutia. V rámci konzultácií pred otvorením COP28 sa podarilo zabezpečiť dohodu o množstve návrhov na nové body agendy, pričom sa dohodlo, že sa prediskutujú s predsedníctvom alebo v rámci existujúcich bodov agendy a nie ako samostatné body.

Po včasnom prijatí agendy nasledovali náročné rokovania trvajúce počas celých dvoch týždňov, pričom pozornosť sa sústredila na nasledujúce kľúčové body: prvé Globálne hodnotenie plnenia Parížskej dohody (Global Stocktake (GST)), rámec pre implementáciu globálneho cieľa pre

adaptáciu (Global Goal on Adaptation (GGA)), mitigačný pracovný program, pracovný program pre spravodlivú transformáciu a záležitosti súvisiace s článkom 2 ods. 1 písm. c) Parížskej dohody o zosúladení finančných tokov s nízkouhlíkovým rozvojom odolným voči zmene klímy.

Počas druhého týždňa boli rokovania vo veľkej miere uzavreté, pričom predsedníctvo, niekoľko ministrov a ďalší poverení vyjednávači viedli bilaterálne konzultácie o návrhoch textov s cieľom nájsť prieniky a konsenzus. Kľúčové sporné otázky sa okrem iného týkali slovnej formulácie o vyraďovaní fosílnych palív v rozhodnutí o GST a o referenciách na spôsoby implementácie GGA. Napriek zámeru predsedníctva ukončiť schôdzu v stanovenom termíne 12. decembra 2023 pokračovali konzultácie až do skorých ranných hodín 13. decembra, následne boli zverejnené návrhy rozhodnutí o zostávajúcich otvorených otázkach a tie sa prijali na záverečnom plenárnom zasadnutí v ten istý deň.

Za hlavný výstup možno označiť rozhodnutie o GST, ktoré uznáva potrebu hlbokého, rýchleho a trvalého zníženia emisií skleníkových plynov v súlade s trajektóriami vedúcimi k neprekročeniu globálneho oteplenia o 1,5 stupňa Celzia. V rozhodnutí sa strany vyzývajú, aby zabezpečili, že ich ďalšie národne určené príspevky (Nationally Determined Contributions (NDC)) budú obsahovať ambiciózne ciele znižovania emisií v rámci celej ekonomiky a pokrývať všetky skleníkové plyny, sektory a kategórie a budú v súlade s obmedzením globálneho otepľovania na 1,5 stupňa Celzia.

Rozhodnutie okrem iného tiež vyzýva strany, aby spôsobom určeným na národnej úrovni prispeli ku globálnemu úsiliu o:

- strojnásobenie globálnej kapacity obnoviteľnej energie a zdvojnásobenie globálnej priemernej ročnej miery zlepšovania energetickej efektívnosti do roku 2030;
- urýchlenie úsilia o postupné vyradenie energie z uhlia, pri ktorej sa nevyužívajú technológie zachytávania uhlíka;
- zrýchlenie globálneho úsilia o prechod k emisne neutrálnym energetickým systémom, ktoré využívajú bezuhlíkové alebo nízkouhlíkové palivá ešte pred alebo približne v polovici storočia;
- prechod od fosílnych palív v energetických systémoch spravodlivým, usporiadaným a nestranným spôsobom a urýchlenie opatrení v tomto kritickom desaťročí, aby sa do roku 2050 dosiahla klimatická neutralita v súlade s vedeckými poznatkami;
- urýchlenie krokov v oblasti bezuhlíkových a nízkouhlikových technológií vrátane, okrem iného, obnoviteľných zdrojov energie, jadrovej energetiky, technológií znižovania a odstraňovania, ako je zachytávanie, využívanie a ukladanie uhlíka, najmä v odvetviach, ktoré sa ťažko dekarbonizujú, a nízkouhlíkovej výroby vodíka;
- urýchlenie a podstatné zníženie emisií skleníkových plynov iných ako je oxid uhličitý, vrátane a najmä emisií metánu do roku 2030 na globálnej úrovni;

- urýchlenie znižovania emisií z cestnej dopravy rôznymi spôsobmi, vrátane rozvoja infraštruktúry a rýchleho nasadenia bezemisných alebo nízkoemisných vozidiel; a
- čo najskoršie zrušenie neefektívnych dotácií do fosílnych palív, ktoré neriešia energetickú chudobu alebo spravodlivú transformáciu.

Vystúpenia krajín počas záverečného plenárneho zasadnutia poukazovali na skutočnosť, že dosiahnutie kompromisu o rozhodnutí o GST bolo náročné. Viaceré krajiny kritizovali text ohľadom prechodu od fosílnych palív ako nedostatočný, texty o uhlí a metáne ako slabé a zmienku o prechodných palivách, o ktorých sa v rozhodnutí hovorí, že „môžu zohrávať úlohu pri uľahčovaní energetického prechodu a zabezpečení energetickej bezpečnosti", ako slabinu celého rozhodnutia. Iné krajiny označili body uvedené vyššie za príliš normatívne a zdôraznili, že Parížska dohoda je založená na krokoch určených na národnej úrovni a teda prístupe zdola-nahor. Mnohí však toto rozhodnutie oslavne nazvali ako „začiatok konca fosílnych palív".

Medzi ďalšie dôležité výstupy COP28 patria:

- prijatie rámca pre GGA, ktorého cieľom je usmerňovať implementáciu tohto cieľa. Rámec je založený na uskutočnení hodnotenia dôsledkov zmeny klímy, zraniteľnosti a rizík (do roku 2030), zavedení systémov včasného varovania (do roku 2027), podpore klimatických informačných služieb pre znižovanie rizika a systematické pozorovanie (do roku 2027) a prijatí a implementácia národných adaptačných plánov (do roku 2030). Obsahuje taktiež tematické ciele, okrem iného, cieľ znížiť dôsledky zmeny klímy na ekosystémy a biodiverzitu a zrýchliť využívanie adaptačných riešení založených na prírode a ekosystémoch;
- určenie konzorcia Úradu OSN pre znižovanie rizika katastrof a Úradu OSN pre projektové služby za hostiteľa siete Santiago pre straty a škody;
- začatie implementácie pracovného programu pre spravodlivú transformáciu;
- rozhodnutie pokračovať a posilniť dialóg o článku 2.1(c), jeho obsahu a rozsahu a otázkach ohľadom prepojenia s článkom 9 Parížskej dohody; a
- rozhodnutie o zvolaní expertného dialógu o horskom prostredí a zmene klímy a expertného dialógu o dôsledkoch zmeny klímy pre deti počas zasadnutia podporných orgánov v júni 2024.

Svetový samit lídrov

Súčasťou COP28 bol aj Svetový samit klimatickej akcie (World Climate Action Summit), ktorý sa konal 1. a 2. decembra 2023. Samity lídrov, ktoré sa stali súčasťou COPov počas niekoľkých posledných rokov, majú za cieľ vyslať politický signál z najvyššej úrovne vyjednávačom, zainteresovaným aktérom a prostredníctvom médií aj verejnosti.

Počas otváracieho ceremoniálu samitu vystúpil prezident hostiteľskej krajiny Mohamed bin Zayed Al Nahyan a vyzdvihol záväzok SAE dosiahnuť klimatickú neutralitu do roku 2050. Oznámil tiež vznik nového fondu pre klimatické riešenia vo výške 30 miliárd amerických

dolárov, ktorý je navrhnutý tak, aby preklenul finančnú medzeru a stimuloval investície do čistej energie.

Generálny tajomník OSN António Guterres vyzval k prijatiu rozhodnutia o GST, ktoré by viedlo k drastickému poklesu emisií, ukončilo éru fosílnych palív a zrýchlilo spravodlivú transformáciu. Zdôraznil, že GST by malo podporiť reformu multilaterálnych rozvojových bánk a zdvojnásobenie financovania pre adaptáciu.

Kráľ Spojeného kráľovstva Karol III. vyzval na kombinovanie verejných a súkromných financií cez inovatívne nástroje a na nasmerovanie zdrojov do najudržateľnejších riešení. Odporúčal vytvoriť ambicióznu 100-ročnú víziu postavenú na koherentných dlhodobých riešeniach a rozmanitosti. Vyzval na spoluprácu všetkých zainteresovaných aktérov. Podporu spolupráce medzi krajinami zdôraznilo vo svojom príhovore mnoho lídrov.

Prezident Brazílie Luiz Inácio Lula da Silva vyjadril poľutovanie nad tým, že nerovnosť zhoršuje už aj tak narušenú dôveru v multilateralizmus a dôsledky zmeny klímy. Naznačil záväzok Brazílie zvrátiť vývoj na COP30 a to aj prostredníctvom stanovenia vlastných ambicióznych národných klimatických cieľov, ako je dosiahnutie nulového odlesňovania do roku 2030.

Výkonný tajomník Dohovoru Simon Stiell zdôraznil, že v súčasnom najteplejšom roku postihuje zmena klímy každého a presahuje volebné cykly.

Indický premiér Narendra Modi uviedol, že India je jednou z mála krajín, ktoré sú na ceste k splneniu svojich národne určených príspevkov. Vyzval na spravodlivé rozdelenie globálneho uhlíkového rozpočtu.

Svetového samitu lídrov sa zúčastnila aj vedúca delegácie SR prezidentka Zuzana Čaputová. S príhovormi vystúpila 1. decembra v pléne a 2. decembra na podujatí na vysokej úrovni k téme mitigácie v rámci GST. Vo vystúpeniach poukázala na zistenia z technickej časti prípravy GST, ktorá pozostávala z dialógov expertov a vyzvala lídrov k prijatiu ambicióznejších krokov, ktoré by umožnili vyhnúť sa najhorším klimatickým scenárom. Podčiarkla, že ľudstvo má už teraz k dispozícii technológie a uskutočniteľné, účinné a cenovo dostupné možnosti a riešenia. Vyzvala najmä veľké ekonomiky a najväčších znečisťovateľov, ktorí tak ešte neurobili, aby sa zaviazali ku klimatickej neutralite do roku 2050 a finančne podporili aj najzraniteľnejšie štáty, ktoré najviac pociťujú dôsledky zmeny klímy. Potvrdila príspevok SR do Zeleného klimatického fondu na ďalšie štvorročné obdobie (2024 - 2027) vo výške 2,2 milióna eur. Prezidentka informovala o krokoch, ktoré Slovensko ako členský štát EÚ robí na ceste k znižovaniu emisií o 55 % do 2030. Tu osobitne vyzdvihla, že SR bude do 2025 takmer 90 % elektrickej energie vyrábať bezemisne, ukončuje využívanie uhlia vo výrobe elektriny a do troch rokov aj v teplárenstve. Informovala o plánoch SR znižovať emisie v ťažkom priemysle, na ktoré SR už vyčlenila 800 miliónov eur.

Počas samitu sa prezidentka SR stretla s rumunským prezidentom Klausom Wernerom Iohannisom, predsedníčkou Európskej komisie Ursulou von der Leyen, holandským premiérom Markom Ruttem, prezidentom Arménska Vahagnom Chačaturjanom, dánskou premiérkou

Mette Frederiksen a ďalšími európskymi lídrami. Zúčastnila sa na podujatí k národnému dňu SAE. Prezidentku na COP28 sprevádzali zástupcovia niektorých slovenských samospráv, mládežnícki delegáti a podnikateľská misia so zameraním na zelené riešenia, ktorá viedla rokovania s partnermi zo SAE a zúčastnila sa podujatí pre biznis sektor.

SR sa počas samitu z úrovne prezidentky pripojila ku globálnemu prísľubu strojnásobiť svetové kapacity obnoviteľných zdrojov energie a zdvojnásobiť globálnu mieru zlepšovania energetickej efektívnosti do roku 2030. Okrem tohto prísľubu sa SR počas COP28 pripojila k nasledujúcim dobrovoľným iniciatívam: Declaration to Triple Nuclear Energy, Declaration of Intent on Mutual Recognition of Certification Schemes for Renewable and Low-Carbon Hydrogen and Derivatives, Coalition for High Ambition Multilevel Partnership for Climate Action. MŽP SR zvažuje dodatočné pristúpenie k Freshwater Challenge.

Segment na vysokej úrovni

Počas druhého týždňa COP28, kedy sa technické rokovania pretavili do segmentu na vysokej úrovni, viedol delegáciu SR podpredseda vlády a minister životného prostredia SR Tomáš Taraba. Popri koordinačných zasadnutiach členských štátov EÚ k aktuálnemu vývoju rokovaní a prispôsobovaniu pozície EÚ, čo je hlavný dôvod účasti ministrov v záverečných dňoch COPu, využil priestor na bilaterálne stretnutia.

S Petrom Hladíkom, ministrom životného prostredia Českej republiky, prerokoval podpredseda vlády možnosti zapojenia českých firiem do medzinárodného tendra na generálnu opravu turbín na Vodnej elektrárni Gabčíkovo. Otvorili tiež otázky cezhraničnej spolupráce na hraničných vodách Dunaja a Moravy, ako aj problematiku spaľovní a efektívnejšieho využívania prostriedkov z Modernizačného fondu v súvislosti s vysokoúčinným energetickým zdrojom ako náhradou za uhlík.

Témy Vodného diela Gabčíkovo, ochrany pred povodňami a lepšieho využívania obnoviteľných zdrojov energie dominovali na rokovaní s Csabom Lantosom, maďarským ministrom energetiky a Anikó Raisz, štátnou tajomníčkou pre životné prostredie a obehové hospodárstvo.

Podpredseda vlády pokračoval v debatách s Adamom Guibourgé-Czetwertyńskim, štátnym tajomníkom poľského ministerstva pre klímu, o problematike veľkých šeliem, najmä medveďov, či vlkov, finančných náhradách pre chovateľov hospodárskych zvierat, ale tiež o efektívnejšom využívaní európskych fondov.

Absolvoval bilaterálne rokovanie s Leonore Gewesslerovou, spolkovou ministerkou pre ochranu klímy a životného prostredia Rakúskej republiky. Nosnými témami rokovaní boli klimatické záväzky, využívanie jadrovej energie, návrh spolupráce a využitie expertízy v oblasti národných parkov či podpora obehového hospodárstva.

Podpredseda vlády využil priestor na pracovné stretnutia so zástupcami Európskej investičnej banky, či Európskej environmentálnej agentúry. V tejto súvislosti sa dohodol na príprave dôležitých dokumentov, ktoré otvoria dvere pre technickú asistenciu vyhodnocovania projektov

a ich financovanie. S predstaviteľmi členských krajín EÚ ako Fínsko, Estónsko a Rumunsko otvoril tému regulácie medveďa hnedého.

Detailné výsledky rokovaní

Na COP28 prijali strany 47 rozhodnutí a tri rezolúcie k množstvu oblastí a otázok globálnej klimatickej politiky. Predsedníctvo nazvalo osem z nich ako Konsenzus zo Spojených arabských emirátov. Za hlavný záver konferencie sa však považuje rozhodnutie k GST (dokument FCCC/PA/CMA/2023/L.17), ktoré hodnotí stav viacerých oblastí globálnej klimatickej politiky a načrtáva ich smerovanie do budúcnosti. Jeho detaily sú uvedené v nasledujúcom texte.

V úvode rozhodnutia sa okrem iného zdôrazňuje rozhodujúca úloha multilateralizmu založeného na hodnotách a zásadách OSN a to aj pre vykonávanie Dohovoru a Parížskej dohody a význam medzinárodnej spolupráce pri riešení globálnych problémov, vrátane zmeny klímy, a v kontexte udržateľného rozvoja a úsilia o odstránenie chudoby.

Pokiaľ ide o kontext a prierezové otázky, strany okrem iného:

- zdôrazňujú, že napriek celkovému pokroku a podpore pri mitigácii, adaptácii a prostriedkoch implementácie strany ešte nie sú spoločne na ceste k dosiahnutiu Parížskej dohody a jej dlhodobých cieľov;
- zdôrazňujú, že dôsledky zmeny klímy budú oveľa menšie pri zvýšení teploty o 1,5 stupňa Celzia v porovnaní s 2 stupňami Celzia a rozhodli sa pokračovať v úsilí obmedziť zvýšenie teploty na 1,5 stupňa Celzia;
- zaväzujú sa urýchliť kroky v tomto kritickom desaťročí na základe najlepších dostupných vedeckých poznatkov, zohľadňujúc spravodlivosť a zásadu spoločných ale rozličných zodpovedností a príslušných schopností vo svetle rozdielnych národných podmienok a v kontexte udržateľného rozvoja a úsilia o odstránenie chudoby; a
- so znepokojením konštatujú, že pred rokom 2020 existujú medzery v ambíciách a implementácii v oblasti mitigácie zo strany rozvinutých krajín a že Medzivládny panel OSN pre zmenu klímy (Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)) už skôr indikoval, že rozvinuté krajiny musia do roku 2020 znížiť emisie o 25 až 40 % v porovnaní s úrovňou z roku 1990, čo sa nepodarilo dosiahnuť.

Čo sa týka mitigácie, strany okrem iného:

- uznávajú, že sa dosiahol významný spoločný pokrok smerom k dosiahnutiu teplotného cieľa Parížskej dohody a to z očakávaného nárastu globálnej teploty o 4 stupne Celzia pred prijatím dohody po pokles na rozmedzie 2,1 – 2,8 stupňov Celzia v prípade implementácie najnovších NDC;
- so znepokojením berú na vedomie zistenia IPCC v rámci šiesteho hodnotiaceho cyklu, podľa ktorých sa predpokladá, že politiky implementované do konca roka 2020 budú mať za následok vyššie globálne emisie skleníkových plynov ako vyplýva z NDC, čo

naznačuje medzeru v implementácii, a rozhodli sa podniknúť kroky na urýchlené riešenie tejto medzery;

- vyjadrujú znepokojenie nad tým, že uhlíkový rozpočet, ktorý je v súlade s dosiahnutím teplotného cieľa Parížskej dohody, je v súčasnosti nízky a rýchlo sa vyčerpáva, a uznávajú, že historické kumulatívne emisie oxidu uhličitého už predstavujú približne štyri pätiny celkového uhlíkového rozpočtu, ktorý je založený na 50-percentnej pravdepodobnosti obmedzenia globálneho otepľovania na 1,5 stupňa Celzia; a
- uznávajú, že obmedzenie globálneho otepľovania na 1,5 stupňa Celzia bez žiadneho alebo obmedzeného prekročenia tejto teploty si vyžaduje hlboké, rýchle a trvalé zníženie globálnych emisií skleníkových plynov o 43 % do roku 2030 a o 60 % do roku 2035 v porovnaní s úrovňou v roku 2019 a dosiahnutie nulových emisií CO_2 do roku 2050.
- ďalej zdôrazňujú dôležitosť zachovania, ochrany a obnovy prírody a ekosystémov smerom k dosiahnutiu teplotného cieľa Parížskej dohody, vrátane a prostredníctvom zvýšeného úsilia o zastavenie a zvrátenie odlesňovania a degradácie lesov do roku 2030 a iných suchozemských a morských ekosystémov pôsobiacich ako záchyty a rezervoáre skleníkových plynov a zachovaním biodiverzity pri zabezpečení sociálnych a environmentálnych záruk v súlade s Globálnym rámcom pre biodiverzitu z Kunmingu a Montrealu;

Vo veci ďalších krokov vyzýva rozhodnutie k GST strany, aby prispeli ku globálnemu úsiliu (viď *Hlavné závery COP28*).

Pri téme adaptácie strany okrem iného:

- uznávajú zvyšujúce sa úsilie strán v oblasti plánovania a implementácie adaptácie, ktoré vynakladajú s cieľom zvýšiť adaptívnu kapacitu, posilniť odolnosť a znížiť zraniteľnosť;
- uznávajú, že rozvojové krajiny čelia značným výzvam pri prístupe k financiám na vykonávanie svojich národných adaptačných plánov (NAP);
- konštatujú, že existujú medzery v implementácii, podpore a kolektívnom hodnotení primeranosti a účinnosti adaptácie, a monitorovanie a hodnotenie výsledkov je rozhodujúce pre sledovanie pokroku a zlepšenie kvality a informovanosti o adaptačných opatreniach; a
- uznávajú, že jedna tretina sveta nemá prístup k službám včasného varovania a klimatickým informáciám, ako aj potrebu zlepšiť koordináciu činností zo strany aktérov systematického pozorovania.

V otázke ďalších krokov strany okrem iného:

- požadujú urgentné, inkrementálne, transformačné adaptačné opatrenia riadené krajinami vychádzajúc z ich rozdielnych vnútroštátnych okolností;

- vyzývajú strany, ktoré tak ešte neurobili, aby prijali svoj NAP, politiky a plánovacie procesy do roku 2025 a aby pokročili v ich implementácii do roku 2030;
- žiadajú sekretariát Dohovoru, aby pripravil pravidelnú súhrnnú správu o informáciách o adaptácii, ktoré strany poskytli vo svojich dvojročných správach o transparentnosti, komunikáciách o adaptácii a NDC; a
- vyzývajú strany, aby zvýšili svoje adaptačné úsilie v súlade s tým, čo je potrebné na dosiahnutie cieľa stanoveného v článku 2 ods. 1 písm. b) Parížskej dohody (zvýšenie adaptívnej kapacity) a GGA, pričom zohľadnia prijatý rámec pre GGA.

V oblasti klimatického financovania, strany okrem iného:

- zdôrazňujú narastajúci rozdiel medzi potrebami rozvojových krajín, najmä tými, ktoré sú spôsobené rastúcimi dôsledkami zmeny klímy a znásobené zložitými makroekonomickými okolnosťami, a podporou poskytovanou a mobilizovanou pre ich úsilie o implementáciu ich NDC, pričom zdôrazňujú, že takéto potreby sa v súčasnosti odhadujú na 5,8 – 5,9 bilióna amerických dolárov do roku 2030;
- zdôrazňujú, že finančné potreby rozvojových krajín na adaptáciu sa odhadujú na 215 – 387 miliárd amerických dolárov ročne do roku 2030 a zároveň je potrebné investovať približne 4,3 bilióna amerických dolárov ročne do čistej energie do roku 2030, čo sa následne a do roku 2050 zvýši na 5 biliónov amerických dolárov ročne, čo umožní dosiahnuť klimatickú neutralitu do roku 2050;
- zdôrazňujú pretrvávajúce problémy, ktorým čelia mnohé rozvojové krajiny pri prístupe ku klimatickému financovaniu, a podporujú ďalšie úsilie, vrátane operačných subjektov finančného mechanizmu, o zjednodušenie prístupu k takýmto financiám, najmä pre tie rozvojové krajiny, ktoré majú značné kapacitné obmedzenia, ako najmenej rozvinuté krajiny a malé ostrovné rozvojové štáty;
- vítajú nedávny pokrok, ktorý dosiahli rozvinuté krajiny pri poskytovaní a mobilizácii financií na boj proti zmene klímy, a berú na vedomie zvýšenie v roku 2021 na 89,6 miliardy amerických dolárov a pravdepodobnosť splnenia cieľa v roku 2022, a tešia sa na ďalšie informácie o pozitívnom pokroku;
- berú na vedomie úsilie rozvinutých krajín dosiahnuť pokrok v minimálne zdvojnásobení prostriedkov na adaptáciu do roku 2025 oproti roku 2019;
- s hlbokým poľutovaním konštatujú, že v roku 2021 nebol splnený cieľ rozvinutých krajín spoločne mobilizovať 100 miliárd amerických dolárov ročne do roku 2020 v kontexte zmysluplných mitigačných opatrení a transparentnosti, a to aj z dôvodu problémov pri mobilizácii financií zo súkromných zdrojov, a vítajú pokračujúce úsilie rozvinutých krajín o dosiahnutie cieľa, ktorým je spoločná mobilizácia 100 miliárd amerických dolárov ročne; a

- so znepokojením konštatujú, že medzera vo financovaní adaptácie sa zväčšuje a súčasné úrovne zostávajú nedostatočné v reakcii na zhoršujúce sa dôsledky zmeny klímy v rozvojových krajinách, najmä v tých, ktoré sú obzvlášť zraniteľné.

V otázke ďalších krokov strany okrem iného:

- dôrazne naliehajú na operačné subjekty finančného mechanizmu, aby v plnej miere využili svoje súčasné doplnenie, vyzývajú multilaterálne rozvojové banky a iné finančné inštitúcie, aby ďalej zvyšovali investície do opatrení v oblasti klímy, a vyzývajú na neustále zvyšovanie rozsahu, účinnosti a zjednodušenia prístupu k financovaniu v oblasti zmeny klímy, a to aj vo forme grantov a iných vysoko zvýhodnených foriem financovania;
- naliehajú na rozvinuté krajiny, aby pokračovali v poskytovaní podpory, a nabádajú ostatné strany, aby na dobrovoľnej báze poskytovali alebo pokračovali v poskytovaní podpory pre činnosti zamerané na riešenie strát a škôd, a vyzývajú na finančné príspevky, pričom rozvinuté krajiny budú naďalej zohrávať vedúcu úlohu pri poskytovaní finančných zdrojov na začatie fungovania takéhoto financovania;
- rozhodli sa pokračovať a posilniť dialóg zo Sharm el-Sheikhu s cieľom výmeny názorov ohľadom rozsahu pôsobnosti článku 2 ods. 1 písm. c) Parížskej dohody a zlepšenia pochopenia tohto článku a jeho komplementárnosti s článkom 9 Parížskej dohody;
- uznávajú zmenu spôsobu práce, ktorý umožní vypracovanie návrhu textu k novému kolektívnemu kvantifikovanému finančnému cieľu (New Collective Quantified Goal on Climate Finance (NCQG)) na vyjednávanie;
- zdôrazňujú význam reformy mnohostrannej finančnej architektúry a vyzývajú akcionárov multilaterálnych rozvojových bánk, aby naďalej výrazne rozširovali poskytovanie finančných prostriedkov na boj proti zmene klímy, najmä prostredníctvom grantov a zvýhodnených nástrojov;
- zakladajú dialóg o implementácii výsledkov GST, ktorý bude uvedený do praxe na CMA6 (2024) a uzavrie sa na CMA10 (2028), a žiadajú SBI60, aby vypracoval modality pre pracovný program pre rozhodnutie na CMA6;
- súhlasia so zvolaním ministerského dialógu na vysokej úrovni počas CMA6 o naliehavej potrebe zvýšiť financovanie na adaptáciu berúc do úvahy výsledky GST súvisiace s adaptáciou a zabezpečiť, aby rozvinuté krajiny mobilizovali prisľúbenú podporu; a
- naliehajú na rozvinuté krajiny, aby do roku 2025 pripravili správu o zdvojnásobení kolektívneho poskytovania finančných prostriedkov na adaptáciu rozvojovým krajinám v porovnaní s úrovňou z roku 2019 s cieľom dosiahnuť rovnováhu medzi mitigáciou a adaptáciou, ktorú zváži CMA 6.

Pokiaľ ide o rozvoj a transfer technológií, strany okrem iného zdôrazňujú pretrvávajúce medzery a výzvy a nerovnomerné tempo zavádzania klimatických technológií a naliehajú, aby

sa strany zaoberali týmito prekážkami a posilnili spoluprácu a to aj s inými zainteresovanými aktérmi, najmä súkromným sektorom, s cieľom urýchlene rozšíriť zavádzanie existujúcich technológií, podporovať inovácie a vývoj a prenos nových technológií.

V otázke ďalších krokov vo vývoji a transfere technológií sa zavádza program implementácie technológií podporovaný okrem iného operačnými subjektmi finančného mechanizmu s cieľom posilniť podporu implementácie technologických priorít identifikovaných rozvojovými krajinami a riešiť výzvy identifikované v prvom pravidelnom hodnotení technologického mechanizmu. Vyzývajú SBI61 (november 2024), aby pri zvažovaní Poznanského strategického programu transferu technológií zohľadnil program implementácie technológií s cieľom odporučiť na zváženie návrh rozhodnutia pre CMA6.

Pri téme budovania kapacít strany okrem iného:

- vítajú pokrok v budovaní kapacít od prijatia Parížskej dohody na individuálnej, inštitucionálnej a systémovej úrovni, a to aj prostredníctvom práce v rámci Parížskeho výboru pre budovanie kapacít (Paris Committee on Capacity-building (PCCB)), Iniciatívy budovania kapacít pre transparentnosť a Akcie na posilnenie aktérov v oblasti klímy (Action for Climate Empowerment (ACE)); a
- uznávajú, že rozvojové krajiny majú aj naďalej pretrvávajúce kapacitné nedostatky a naliehavé potreby na účinné vykonávanie Parížskej dohody a to aj v súvislosti s rozvojom zručností, inštitucionálnou kapacitou na riadenie a koordináciu, technickým hodnotením a modelovaním, strategickým rozvojom a implementáciou politiky a udržaním kapacít, a uznávajú naliehavú potrebu riešiť tieto medzery a potreby, ktoré obmedzujú účinné vykonávanie Parížskej dohody.

V otázke ďalších krokov strany okrem iného:

- žiadajú PCCB, aby v koordinácii so stranami, inými zriadenými orgánmi a programami a príslušnými zainteresovanými aktérmi určil súčasné aktivity na zvýšenie kapacity rozvojových krajín na prípravu a implementáciu NDC, a tiež žiada sekretariát Dohovoru, aby uľahčil zdieľanie znalostí a osvedčených postupov pre prípravu a implementáciu NDC a to aj prostredníctvom workshopov; a
- žiadajú operačné subjekty finančného mechanizmu a Adaptačný fond, aby ďalej posilňovali podporu budovania kapacít v rozvojových krajinách a aby vo svojich výročných správach poskytovali aktualizácie pre CMA, a vyzývajú strany, aby ďalej posilňovali podporu budovania kapacít, a to aj prostredníctvom medzinárodnej spolupráce.

Čo sa týka strát a škôd, strany okrem iného:

- uznávajú pokrok v medzinárodnom úsilí o odvrátenie, minimalizáciu a riešenie strát a škôd spojených s dôsledkami zmeny klímy vrátane extrémnych poveternostných udalostí a udalostí s pomalým nástupom v rozvojových krajinách, ktoré sú obzvlášť citlivé na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, vrátane postupu prác v rámci

Varšavského medzinárodného mechanizmu pre straty a škody (Warsaw International Mechanism (WIM)), zriadenie siete Santiago a pokrok v jej sprevádzkovaní; a

- vyjadrujú hlboké znepokojenie nad významnými hospodárskymi a nehospodárskymi stratami a škodami spojenými s nepriaznivými dôsledkami zmeny klímy v rozvojových krajinách, čo má za následok okrem iného zmenšenie fiškálneho priestoru a obmedzenia pri plnení cieľov udržateľného rozvoja.

V otázke ďalších krokov strany okrem iného:

- vyzývajú strany a príslušné inštitúcie, aby zlepšili koherentnosť a synergie medzi úsilím v oblasti znižovania rizika katastrof, humanitárnej pomoci, obnovy a rekonštrukcie, vysídľovania, plánovaného premiestňovania a migrácie v súvislosti s dôsledkami zmeny klímy, ako aj opatreniami na riešenie udalostí s pomalým nástupom, aby sa dosiahol pokrok pri predchádzaní, minimalizácii a riešení strát a škôd spojených s dôsledkami zmeny klímy koherentným a účinným spôsobom;

- žiadajú výkonný výbor WIM (WIM Executive Committee (ExCom)), aby na základe práce svojich expertných skupín, skupiny technických expertov a pracovnej skupiny pripravil dobrovoľné usmernenia na zlepšenie zberu a správy údajov a informácií na účely prípravy dvojročných správ o transparentnosti;

- žiadajú sekretariát UNFCCC, aby pravidelne pripravoval súhrnnú správu na posúdenie zo strany WIM ExCom o informáciách o stratách a škodách, ktoré strany poskytli vo svojich dvojročných správ o transparentnosti a iných národných správach podľa Parížskej dohody s cieľom zlepšiť dostupnosť informácií o stratách a škodách a to aj na účely monitorovania pokroku v reakcii na ne na vnútroštátnej úrovni; a

- nabádajú zainteresované rozvojové krajiny, aby vyhľadali technickú pomoc prostredníctvom siete Santiago pri vykonávaní činností súvisiacich s podávaním správ.

Pokiaľ ide o reakčné opatrenia, strany okrem iného zdôrazňujú sociálne a ekonomické príležitosti a výzvy, ktoré vyplývajú zo snáh o dosiahnutie teplotného cieľa Parížskej dohody.

V otázke ďalších krokov strany okrem iného:

- nabádajú, aby strany zvážili vypracovanie metodík a nástrojov na hodnotenie a analýzu vplyvov vykonávania reakčných opatrení s cieľom minimalizovať negatívne a maximalizovať pozitívne vplyvy s osobitným zameraním na vytváranie dôstojnej práce a kvalitných pracovných miest a na hospodársku diverzifikáciu;

- ďalej nabádajú strany, aby vytvorili partnerstvá a prepojenia na budovanie kapacít na zvýšenie počtu rozvojových krajín, ktoré vyvíjajú a používajú metodiky a nástroje na hodnotenie vplyvov vykonávania reakčných opatrení;

- nabádajú strany, aby v ich úsilí o diverzifikáciu svojich hospodárstiev uskutočňovali príslušné politiky spôsobom, ktorý podporuje udržateľný rozvoj a odstraňovanie chudoby, berúc do úvahy vnútroštátne podmienky;

- žiadajú Fórum pre vplyvy implementácie reakčných opatrení a jeho Katovický výbor pre vplyvy (Katowice Committee on Impacts (KCI)), aby zintenzívnili úsilie o implementáciu odporúčaní načrtnutých v príslušných rozhodnutiach COPu, CMP a CMA, a to aj prostredníctvom posilnenia spolupráce medzi stranami, zainteresovanými aktérmi, externými organizáciami, odborníkmi a inštitúciami a umožnením výmeny informácií, skúseností a osvedčených postupov medzi stranami s cieľom zvýšiť ich odolnosť voči týmto vplyvom; a
- žiadajú, aby fórum a KCI vykonávali svoje funkcie v súlade s najlepšími dostupnými vedeckými poznatkami a zohľadňovali rôzne vnútroštátne okolnosti.

V oblasti medzinárodnej spolupráce strany okrem iného opätovne potvrdzuje svoj záväzok k multilateralizmu, najmä vo svetle pokroku dosiahnutého v rámci Parížskej dohody, a sú odhodlané zostať jednotné v úsilí o dosiahnutie účelu a dlhodobých cieľov Parížskej dohody.

V otázke ďalších krokov strany okrem iného:

- naliehavo vyzývajú strany a zainteresovaných aktérov, aby spojili úsilie o urýchlenie implementácie prostredníctvom inkluzívnych, viacúrovňových, rodovo citlivých a kooperatívnych opatrení; a
- podporujú medzinárodnú spoluprácu a výmenu názorov a skúseností medzi zainteresovanými aktérmi na miestnej, lokálnej, národnej a regionálnej úrovni, vrátane vykonávania spoločného výskumu, školenia personálu, praktických projektov, technických výmen, projektových investícií a spolupráce v oblasti noriem.

V záverečnom usmernení a k ďalšiemu postupu strany okrem iného pripomínajú niekoľko ustanovení Parížskej dohody vo vzťahu k NDC, najmä to, že NDC sú stanovované na národnej úrovni a každé ďalšie NDC by mali obsahovať vyššie ambície. Strany ďalej okrem iného:

- nabádajú strany, aby v roku 2025 oznámili svoje NDC s cieľovým dátumom v roku 2035;
- vyzývajú všetky strany, aby zaviedli nové alebo zintenzívnili existujúce vnútroštátne opatrenia na prípravu a vykonávanie svojich ďalších NDC;
- nabádajú strany, aby pri zlepšovaní svojich činností a podpory zohľadňovali osvedčené postupy a príležitosti identifikované počas technického dialógu k GST;
- žiadajú predsedu SBSTA, aby na schôdzi SBSTA60 (jún 2024) uskutočnil odborný dialóg o horskom prostredí a zmene klímy;
- žiadajú SBI60, aby viedol expertný dialóg s cieľom prediskutovať neprimerané dôsledky zmeny klímy na deti a príslušné politické riešenia;
- vyzývajú IPCC, aby zvážil, ako najlepšie zosúladiť svoju prácu s druhým GST a aj tými nasledujúcimi, a vyzývajú IPCC, aby poskytol relevantné a včasné informácie pre ďalšie GST;

- vyzývajú príslušné pracovné programy a orgány zriadené v rámci Parížskej dohody alebo jej slúžiace, aby začlenili príslušné výsledky prvého GST do plánovania svojej budúcej práce v súlade so svojimi mandátmi;
- žiadajú predsedov SB60, aby zorganizovali každoročný dialóg o GST s cieľom uľahčiť zdieľanie poznatkov a osvedčených postupov o tom, ako sú výsledky GST použité pri príprave ďalších NDC v súlade s príslušnými ustanoveniami Parížskej dohody a žiadajú sekretariát Dohovoru, aby pripravil správu na posúdenie na nasledujúcom zasadnutí CMA;
- nabádajú príslušné operačné subjekty finančného mechanizmu a orgány zriadené v rámci Parížskej dohody alebo jej slúžiace, aby v rámci svojich mandátov naďalej poskytovali podporu pri budovaní kapacít na prípravu a komunikáciu NDC;
- rozhodli sa pod vedením 5., 6. a 7. predsedníctva CMA spustiť súbor aktivít s názvom Cestovná mapa k misii 1,5 s cieľom výrazne posilniť medzinárodnú spoluprácu a medzinárodné prostredie umožňujúce stimulovať ambície v ďalšom kole NDC s cieľom posilniť činnosť a vykonávanie počas tohto kritického desaťročia a udržať 1,5 stupňa Celzia na dosah;
- rozhodli, že zvažovanie procedurálnych a logistických prvkov procesu GST ako takého na základe skúseností získaných z prvého GST sa začne na SB60 a skončí sa na CMA6; a
- rozhodli, že zber a príprava informácií pre druhé GST sa začne na CMA8 a posúdenie výstupov sa skončí na CMA10.

Záver

Predsedníctvo COP28 malo neľahkú úlohu nájsť konsenzus strán vo veci rozhodnutia k prvému GST. Technická časť GST priniesla negatívne zistenia o nesúlade vývoja emisií skleníkových plynov s vývojom pri plnení súčasných klimatických cieľov krajín zachytené v ich NDC. Značné medzery boli identifikované v mitigácii, adaptácii aj prostriedkoch implementácie. Strany mali však rozdielne pohľady nielen vo veci ďalších krokov, ale aj ohľadom naratívu o doterajšom vývoji a historickej zodpovednosti. Dohoda na znení záverečného rozhodnutia bola možná aj vďaka tomu, že v niektorých dôležitých častiach pripomína akýsi zoznam možností, z ktorých si môžu krajiny podľa svojich národných záujmov a politík vyberať. Zahrnutie jazyka o fosílnych palivách je však jasným krokom vpred na poli globálnej klimatickej politiky a jej vyše tridsaťročnej histórie.

To, či GST ako mechanizmus Parížskej dohody na zvyšovanie ambícií funguje, bude zrejmé až v roku 2025, kedy budú krajiny predkladať svoje nové NDC na obdobie do roku 2035. Tieto by mali zohľadniť aj výsledky GST a rozhodnutie z konferencie v Dubaji a prispieť k dosiahnutiu ambicióznejšieho teplotného cieľa Parížskej dohody.

COP28 dosiahol okrem rozhodnutia o prvom GST a tiež rozhodnutia o sfunkčnení nového fondu pre straty a škody počas otváracieho plenárneho zasadnutia aj titul zatiaľ najväčšieho COPu. Počet registrovaných na fyzickú a online účasť prekročil 100 000.

Ďalšia medzinárodná klimatická konferencia (COP29), ktorá sa bude konať v Baku v Azerbajdžane v novembri 2024, bude zameraná najmä na klimatické financovanie. Krajiny už prechádzajú z expertnej úrovne stretnutí do vyjednávania ohľadom NCQG, ktoré sa uzavrie práve na COP29. Pre EÚ bude zároveň dôležitý dialóg o článku 2.1(c) Parížskej dohody ako posledný z globálnych klimatických cieľov, ktorý nie je rozpracovaný.

Pre Slovenskú republiku je potrebné naďalej sledovať vývoj rokovaní o globálnej klimatickej politike a aktívne sa do nich zapájať, ako aj participovať na práci v expertných štruktúrach či už OSN alebo ďalších medzivládnych organizácii ako OECD a na tvorbe klimatickej politiky EÚ. V rámci EÚ je to napríklad prostredníctvom účasti zástupcov MŽP SR v Pracovnej skupine Rady EÚ pre životné prostredie a Pracovnej skupine Rady EÚ pre medzinárodné environmentálne otázky, v expertných skupinách zriadených pod pracovnými skupinami Rady či pod Európskou komisiou, ale aj prostredníctvom zástupcov iných rezortov v príslušných pracovných skupinách Rady EÚ a taktiež Európskej environmentálnej agentúry. Nemenej dôležitou je aj tvorba a implementácia národnej klimatickej politiky s cieľom plnenia záväzkov vyplývajúcich z Parížskej dohody a prispievania ku globálnemu boju proti zmene klímy. Možno vyzdvihnúť napríklad prípravu novej národnej stratégie adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, ktorá sa realizuje prostredníctvom projektu technickej pomoci a má na zreteli globálny cieľ pre adaptáciu a jeho nový rámec.